

ТЕНДЕНЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

СВІТЛИЧНА Юлія Олександрівна - доктор юридичних наук, кандидат наук з державного управління, голова Харківської обласної державної адміністрації

Стаття розглядає основні тенденції розвитку регіонів в Україні. Указано, що одним з основних напрямків регіонального розвитку являється правове забезпечення економіки країни. Виділено основні проблеми розвитку регіона в сфері економіки. Предложено і охарактеризовано основні напрями удосконалення економічного розвитку регіонів.

Ключові слова: регіональне розвиток; економіка; регіональна політика, інтеграція, правове забезпечення, удосконалення.

Вступ

Сьогодні Україна майже щодня переживає політичні, економічні та соціальні зміни, які відбуваються під впливом процесів інтеграції та глобалізації. Такі процеси, у свою чергу, потребують винайдення принципово нових підходів до формування шляхів розвитку регіонів України.

Стан дослідження проблеми

Проблеми та перспективи регіонального розвитку досліджувались такими вченими, як: О.М. Бандурка, І.Л. Райнін, О.В. Носова, О.П. Гетьманець, С.В. Симов`ян та іншими.

Зважаючи на тривале і всебічне висвітлення проблем регіонального розвитку та враховуючи сучасні проблеми розвитку регіонів, необхідне додаткове дослідження існуючих тенденцій регіонального розвитку та визначення основних напрямів покращення стратегій розвитку регіонів України.

Виклад основного матеріалу

Державна регіональна політика забезпечується відкритістю і прозорістю, вільним доступом до інформації, передачею на місця владних повноважень для їх найбільшої реалізації, єдністю загальнодержавних інтересів і цілей, підтримкою просторової, політичної, економічної, соціальної, гуманітарної цілісності України. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується зростанням ролі регіонів як економічних суб'єктів міжнародного рівня, безпосередніх учасників міжнародного поділу праці. У нинішніх умовах регіональний розвиток також суттєво впливає і визначає загальні темпи національного розвитку. І тому пріоритети управління соціально-економічним розвитком регіонів є найбільш актуальними у більшості країн світу. На сучасному етапі перед Україною постає необхідність побудови принципово нової моделі взаємовідносин між центром та регіонами, удосконалення інструментарію регіональної політики, правового закріплення статусу регіону, формування принципів розмежування повноважень різних рівнів управління тощо. Ставлення до розробки регіональної стратегії розвитку як до найважливішого заходу регіонального управління, який за самою своєю суттю має поєднувати перспективну та поточну діяльність, погоджувати дії між різними суб'єктами державного регулювання в інтересах зростання добробуту суспільства та підвищення показників регіонально-

го розвитку, є безперечно домінуючим у сучасній державній регіональній політиці [1].

Стратегії регіонального розвитку регіонів України на період до 2020 року були ухвалені у другій половині 2014 – 2015 роках (крім стратегій АР Крим та м. Севастополь); необхідність підготовки регіональних стратегій була означена в Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (2014 р.) [2] (далі – ДСРР) на виконання Плану заходів з її реалізації. Стратегія як документ, що окреслює перспективи розвитку регіонів на середньостроковий період, повинна забезпечити стабільність розвитку регіонів та створювати передумови для економічного зростання.

ДСРР-2020, по суті, визначає бачення державної регіональної політики на відповідний період. Розроблення ДСРР-2020 здійснено із врахуванням змін, які відбулися у розвитку регіонів країни за останні роки. Вони характеризувалися двома взаємопов'язаними тенденціями:

Перша з них – поступово зростаюча концентрація економічної активності як на національному, так і регіональному рівнях. На загальнодержавному рівні це проявляється у зосередженні основних ресурсів розвитку в м. Києві, де виробляється понад 20% ВВП країни, акумулюється половина всіх прямих іноземних інвестицій, зростає чисельність його населення за рахунок міграції з інших регіонів. Три чверті працівників, зайнятих тут переважно у сфері послуг, мають вищу освіту. На регіональному рівні проявляється доволі стійкий тренд підвищення концентрації економічної діяльності в обласних центрах та прилеглих до них районах, у більшості яких концентрується понад 60% будівництва, інвестицій та виробництва.

Друга тенденція – подальша нерівномірність розвитку територій, зростання у зв'язку з цим міжрегіональних соціально-економічних диспропорцій, що свідчить про тривалі дивергентні процеси серед регіонів. Ще більш контрастні диференціації розвитку на рівні адміністративних районів та невеликих міст, у третині з яких тривалий час зменшується як економічна активність, так і чисельність населення. Слід відмітити, що міжрегіональні диспропорції стримувалися

повільним розвитком країни в останнє десятиліття в цілому.

Досвід більшості країн світу свідчить, що ефективна регіональна політика держави можлива, коли цілі просторового розвитку чітко координуються із цілями загальнонаціонального розвитку. За умов відсутності довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку України, яка б визначала пріоритети розвитку держави на 10-20 років, при розробці ДСРР-2020 загальнонаціональними орієнтирами слугували короткострокові цілі розвитку, викладені у Програмі економічних реформ на 2010-2014 рр.

За час впровадження та виконання стратегії розвитку регіонів виникла низка проблем, зокрема:

1) часта зміна нормативно-правових документів з формування стратегій регіонального розвитку, що не сприяє системності і планованості регіонального планування;

2) відмінність підходів до формування стратегій регіонального розвитку;

3) складність узгодження пріоритетів розвитку кожного регіону з пріоритетами державної регіональної політики;

4) статичний характер стратегій та неспроможність реагування на плінність соціально-економічної ситуації, що є наслідком відсутності прогнозної частини у регіональних стратегіях або сценаріїв розвитку на середньостроковий період;

5) недостатнє врахування інтересів громадськості при розробці стратегій та здійсненні контролю за їх виконанням;

6) регіональні стратегії є розрізненими, стосуються винятково питань даного регіону, не пов'язані між собою [3].

Подолання цих проблем залежить від вироблення принципово нових, загальних напрямків розвитку регіонів та запровадження заходів їх реалізації у всіх регіонах України.

Основним напрямком розвитку регіонів України повинно бути належне правове забезпечення економіки країни, оскільки сприятливий економічний клімат є запорукою ефективної діяльності держави в усіх сферах суспільних відносин.

Серед основних проблем економіки регіонів в Україні можна виділити: незначний

рівень конкурентоспроможності економіки регіонів; посилення диспропорцій регіонального розвитку; несприятливі умови для розвитку людського, інтелектуального та соціального капіталів, хаотичність інвестиційних процесів на регіональному рівні; недостатньо дієву інфраструктуру для впровадження комплексу структурних перетворень економіки регіонів. Це зумовлено зниженням інноваційного потенціалу розвитку регіонів України; сировинною спеціалізацією виробництва; зниженням здатності до відтворення капіталу в пріоритетних галузях; посиленням асиметрій на регіональних ринках праці; зменшенням податкової бази через зменшення обсягів діяльності підприємств; скороченням обсягів фінансування соціальної сфери; погіршенням демографічної ситуації [4].

Головними орієнтирами розвитку економіки в Україні на майбутню перспективу має стати пріоритетний розвиток внутрішнього ринку, збільшення глибини переробки сировини і зростання частки виробництва інвестиційних та споживчих товарів. Докорінного перегляду потребує система стимулів економічного зростання на рівні регіонів. В основу політики диверсифікації регіональної економіки має бути покладено мотивуючу роль держави щодо розвитку у регіонах видів діяльності, альтернативних традиційним; розвиток внутрішнього ринку та товарного виробництва регіональних виробників (як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, сприяння імпортозаміщенню); збалансування галузевої структури капіталовкладень та пошуку нових «точок» залучення інвестиційних ресурсів на регіональному рівні.

Разом з тим напрямками правового забезпечення розвитку економіки регіонів повинно стати:

1. *Обмеження втручання держави у підприємницьку діяльність.* У 2014 році було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження втручання у діяльність суб'єктів господарювання» [5], норми якого направлені на удосконалення адміністративної відповідальності за порушення порядку здійснення державного нагляду (контролю)

у сфері господарської діяльності та невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку підприємництва. Проте проблем у цій сфері виникає значно більше. Численні перевірки контролюючими органами малого та середнього бізнесу порушують їх нормальну діяльність, а бюрократичні вимоги до ведення своєї діяльності змушують велику кількість підприємців просто припинити свій бізнес. Саме тому це питання є актуальним для регіонального розвитку економіки країни.

2. *Створення системи пільг для кредитування малого та середнього бізнесу.* Нині є низка системних загроз, які обумовлюють нестійкість розвитку малого підприємництва. Серед них – обмеженість фінансових ресурсів, труднощі в придбанні виробничих площ та обладнання; відсутність фінансових резервів та загроза швидкого банкрутства; надто вузьке коло постачальників, що може утворювати небажану залежність бізнесу; недостатній розвиток інфраструктури збуту продукції та післязбутового обслуговування; локальність ресурсів та збутових ринків, відтак – межі для зростання; низька конкурентоспроможність продукції, у виробництві якої важлива економія на масштабах, відтак – конкуренція з боку великих підприємств; висока вразливість щодо несприятливих економічних та позаконотичних факторів; нестабільність доходів підприємств та зайнятих на них осіб; соціальна незахищеність працівників, що створює труднощі найму та інше [6]. Всі ці проблеми обумовлені не вигідними умовами кредитування бізнесу в Україні, які потребують перегляду та удосконалення шляхом запровадження певних пільг.

3. *Захист вітчизняних товаровиробників від нездорової конкуренції.* Сьогодні тільки 8% від внутрішнього ринку належить вітчизняним товарам, незважаючи на те, що підприємства України здатні повністю або частково задовольнити потреби країни в тому чи іншому товарі, завантажені і діють лише на 30-50%. Таким чином, враховуючи наміри України вступити до ЄС, що призведе до збільшення імпортих надходжень на територію країни, появу нових конкурентів,

проблема підтримки та захисту вітчизняних товаровиробників є вкрай важливою.

4. *Захист суб'єктів господарювання від рейдерства.* Зазвичай вважається, що атака рейдерів може загрожувати лише великим підприємствам чи компаніям, проте є рейдери, цілі яких магазини, автозаправки та ін., захопивши який вони відразу шукають покупця. Також рейдерством можуть займатися відносно незалежні структури (часто відома фінансова або інвестиційна компанія, банк). Вони є професійними рейдерськими організаціями, які можуть мати будь-яку організаційну форму. Їх штат може складати до двох десятків чоловік, кожен з яких займається окремим напрямом: збір і аналіз інформації, розробка і забезпечення юридичного супроводу діяльності рейдера, відділ реалізації проєктів, служба безпеки [7]. Захист від таких рейдерських атак забезпечить розвиток бізнесу, а відповідно й економіки регіону.

5. *Попередження кіберзлочинності.* Кіберзлочинність – це злочинність у так званому “віртуальному просторі”, яка поділяється на чотири типи комп'ютерних злочинів, що посягають на конфіденційності, цілісності і доступності комп'ютерних даних і систем: незаконний доступ (протиправний умисний доступ до комп'ютерної системи або її частини); незаконне перехоплення (протиправне умисне перехоплення не призначених для громадськості передач комп'ютерних даних на комп'ютерну систему, з неї або в її межах); втручання в дані (протиправне ушкодження, видалення, порушення, зміна або припинення комп'ютерних даних); втручання в систему (серйозна протиправна перешкода функціонуванню комп'ютерної системи шляхом введення, передачі, ушкодження, видалення, порушення, зміни або припинення комп'ютерних даних) [8]. Такі злочини беззаперечно наносять шкоду підприємницькій діяльності в нашій країні, а тому забезпечення захисту та попередження кіберзлочинності позитивним чином вплине на розвиток економіки.

6. *Посилення транскордонного співробітництва між Україною та країнами Європи.* Транскордонне співробітництво становить одну з форм інтеграційної взаємодії прикордонних територій різних держав через

коопераційні, виробничі та інші зв'язки окремих господарюючих суб'єктів [9]. Створенню транскордонних регіонів в Україні сприяє регіональна політика Європейського Союзу, яка стимулює розвиток зв'язків між прикордонними територіями різних країн, у тому числі тих, що не входять до ЄС. Розвиток транскордонного коопераційного простору веде до розширення ринку праці, товарів, послуг, інвестицій. Така інтеграція забезпечує додаткову синергію та соціально-економічну доповнюваність. Саме тому державна стратегія України повинна визначати умови для підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечивши їхній сталий розвиток на сучасній технологічній основі.

Висновок

Таким чином, головною проблемою розвитку економіки України є надзвичайна розбалансованість її системи, недостатня керованість як в адміністративному розумінні, так і у сфері дії економічних законів. Вирішення цієї проблеми залежить від впровадження в Україні нової регіональної економічної політики на кластерній основі, політики регіонального саморозвитку. Так як кластери у складі територій передбачають комплексну взаємодію всіх елементів виробничої системи з орієнтуванням на максимальний економічний і соціальний ефект.

Література

1. Райнін І.Л. Ефективність реалізації державної регіональної політики / І.Л. Райнін // Публічне право. – №2 (22), 2016. — С. 107 – 112
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року / Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 року № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
3. Шевченко О.В. Оновлення регіональних стратегій задля забезпечення стабільного розвитку. Аналітична записка — № 38, Серія «Регіональний розвиток», листопад 2016р. – [Електронний ресурс]. – Ре-

АНОТАЦІЯ

Стаття розглядає основні тенденції розвитку регіонів в Україні. Вказано, що одним із основних напрямків регіонального розвитку є правове забезпечення економіки країни. Виокремлені основні проблеми розвитку регіону в сфері економіки. Запропоновані та охарактеризовані основні напрямки вдосконалення економічного розвитку регіонів.

Ключові слова: регіональний розвиток; економіка; регіональна політика, інтеграція, правове забезпечення, вдосконалення.

SUMMARY

The article examines the main trends in the regions of Ukraine. Indicated that one of the key areas of regional development is to ensure legal economy. Singling out the basic problems of regional development problems in the economy. Proposed and described the main directions of improvement of regional economic development.

Key words: regional development; economy; regional policy, integration, legal support, improvement.

жим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/region_strategy-26d31.pdf

4. Гавкалова Н. Л. Соціально-економічний розвиток регіонів України: проблеми та перспективи – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4693/1/СОЦІАЛЬНОЕКОНОМІЧНИЙ%20РОЗВИТОК%20РЕГІОНІВ%20УКРАЇНИ%20ПРОБЛЕМИ%20ТА%20ПЕРСПЕКТИВИ.pdf>

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження втручання у діяльність суб'єктів господарювання: Закон України від 22.07.2014 № 1600-

VII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 36, ст.1189

6. Шевцова О.Й. Особливості кредитування малого та середнього бізнесу / О.Й. Шевцова, О.С. Шкуту // Вісник Дніпропетровського університету, 2008. – С. 198 – 213

7. Гордійчук І. Корпоративні пірати XXI століття, або як впізнати рейдера. <http://vybory.org/articles/337.html>

8. Конвенція про кіберзлочинність. Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 23.11.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_575

9. Розвиток транскордонного співробітництва з новими державами-членами ЄС: метод. рек. / авт.кол.: В.М. Кривцова (кер.), О.М. Овчар, О.А.Остапенко та ін. – К.: НАДУ, 2009. – 40 с.